arayışlar
-İnsan Bilimleri Araştırmaları-
Yıl:6, Sayı:11, 2004

YAHYA KEMAL'İN *ŞEM'İ MOLLA* ADLI HİKÂYESİ ÜZERİNDE BİR İNCELEME

Cafer GARİPER*

Abstract: Yahya Kemal deals with the final period Otoman bureaucray and the mechanism of the stade system in his story called "*Şem' Molla*" — the topic of which belonged to the collapsing period of Ottomans. The author presents the passions and intrigves of Otoman statesmen in a way which is close to traditional narration at "*Şem' Molla.*"

Key Words: Yahya Kemal, *Siyasî Hikâyeler*, *Şem'i Molla.*

Yahya Kemal, hayatının son yıllarında konusunu Osmanlı tarihinden alan bazı "*siyasî hikâyeler*" yazmıştır.[1] Bunların birkaçı dergilerde yayımlanmış, bir kısmı da müsvedde hâlinde kalmıştır. Biz bu yazımızda, onun ölümünden on yıl sonra, 1968 yılında *Yahya Kemal Enstitüsü* tarafından *Siyâsî Hikâyeler* adlı kitabında toplanan hikâyelerden *Şem'i Molla*'yı inceleme konusu yapmak istiyoruz.[2]

Osmanlı tarihi üzerine geniş bilgi birikimine sahip olduğu bilinen Yahya Kemal, *Siyâsî Hikâyeler* adlı kitabında yer alan diğer hikâyeler gibi *Şem'i Molla* hikâyesinde de

* Yard. Doç. Dr., SDÜ Fen-Edebiyat Fakültesi.

[1] Daha geniş bilgi için bkz. Cafer Gariper, "*Yahya Kemal'in Siyasî Hikâyeleri Üzerinde Bazı Dikkatler*", Yahya Kemal Enstitüsü Mecmuası IV, İstanbul 2001, s. 271-284.

[2] Hikâye ilk defa *Hayat Mecmuası*'nın Haziran 1952'tarihli sayısında yayımlanmıştır. Bu incelememizde *Siyasî Hikâyeler*'in 1968 tarihini taşıyan 1. baskısı esas alınmıştır. Metin içindeki sayfa numaraları söz konusu baskıya aittir.

"son dönem Osmanlı devletinin temel felsefesini"[3] ele alma çabası içinde görünmektedir. Siyasî gelenek üzerine kurulan söz konusu hikâye, politik çekişmelerin ve casusluğun yanı sıra bir tarafıyla devlet sisteminin nasıl işlediğini göstermeye yöneliktir. *Şem'i Molla*, denebilir ki, politik entrikalar, muhbirlik, sadakatsizlik gibi olumsuzluk ifade eden davranış şekillerinin devlet sistemi içerisindeki yerini sergilemek için yazılmıştır.

Şem'i Molla sohbet havasında, sohbet üslûbuyla kaleme alınmış bir hikâyedir. Eş dost sohbetlerindeki konuşmaları veya belirli bir dinleyici grubu karşısında anlatılan baştan geçen hatırat türü hikâyeleri hatırlatır. Nitekim hikâyede anlatıcı görevi yüklenen Keçecizâde İzzet Molla, *"bir sabah kahvesi içerlerken, Sivaslı dostlarına, İstanbul'un kalbur üstü şahsiyetlerine dair uzun bir bahis açtığı sırada bir Şem'i Molla"* (s. 2) hikâyesi nakleder. İşte bu sohbet atmosferi, hikâyenin teknik özelliklerini ve üslûbunu belirleyici durumundadır. Bu açıdan bakıldığında hikâyenin Osmanlı'nın son dönem politik hayatından bir kesiti teferruattan arınmış, vak'ayı öne çıkaran, modern hikâye tekniklerine pek gitmeyen yapıda, sohbet havası içerisinde vücut bulduğu söylenebilir. *Şem'i Molla*'nın yazıldığı devrin modern Türk hikâyesinden ayrılan yanını burada aramak gerekir. Hikâye sanatında iddiasının olduğu bilgisini vermeyen yazar, devrinin gelişmiş hikâye teknikleri yerine hikâyesine konu yaptığı Osmanlı hayatını iyi yansıtabilecek bir kurguya gider. Konak sohbetlerini kurgu unsuru olarak kullanma yoluyla *Şem'i Molla*'yı kaleme alır. Böylece yerli dekorla yaşanan hayatı hikâyenin kurmaca dünyasında birleştirir.

Şem'i Molla'da bir çekirdek hikâye etrafında iki hikâye halkası daha varlık kazanır. Bu hikâyede asıl hikâye Şem'i Molla'nın, ikinci ve üçüncü hikâyeler de Berrîzade Atâullah Efendi ile Hâlet Efendi'nin etrafında vücut bulur. Diğer yandan İzzet Molla'nın hikâyesi de sınırlı olarak hikâyenin kurmaca dünyasında bir halka teşkil eder. Berrîzade Atâullah Efendi ile Hâlet Efendi'inin hikâyesi Şem'i Molla'nın hikâyesiyle iç içe geçer. Bu iki hikâye, *Şem'i Molla*'nın daha iyi anlaşılması için hikâyenin kurmaca dünyasındaki yerini alır. İzzet Molla halkası ise bu iç içe hikâyeleri kuşatan çerçeve hikâye durumundadır.

Keçecizâde İzzet Molla, Sivas'ta sürgün hayatı yaşamaktadır. *"Her sabah kahvesinde, gece toplantılarında"* ve cuma sabahları konağında Sivas'ın ileri gelenleriyle sohbet etmekte, *"nükteli fıkralar"* anlatmaktadır (s. 1). Bir gün misafirlerine yakından tanıdığı Şem'i Molla'yı anlatmaya koyulur. Ancak, Şem'i Molla'nın iyi anlaşılması için *"Bu da başka bir hikâyedir, anlatılmağa değer"* (s. 4) diyerek bir başka hikâyeye, Berrîzade Atâullah Efendi'nin hikâyesine geçer. Berrîzade Atâullah

[3] Murat Belge, *"Yahya Kemal ve Osmanlı'da Siyasi Gelenek"*, Toplum ve Bilim, nr. 28, Kış 1985, s. 7.

Efendi'nin hikâyesi Şem'i Molla'yı daha iyi anlamaya zemin hazırladığı kadar, asil bir aileye intisap eden sonradan görme biri etrafında Osmanlı aile yapısının ve sosyal hayatının bir yanını aydınlığa kavuşturacak mahiyettedir.

Hâkim bakış açısına sahip *anlatıcı*, önce sözünü emanet edeceği Keçecizâde İzzet Molla'yı çeşitli özellikleriyle tanıtma ihtiyacı duyar. Buna göre,

> "Keçecizâde İzzet Molla, Sivas'ta kadılıkla menfî yaşadığı senelerde, yine her zaman olduğu gibi neş'eli, güler yüzlü, çok güzel konuşur, nüktelerle dolu fıkralar anlatır bir İstanbul çelebisiydi. Sivas'ta Dizdaroğulları'nın konağını kiralamıştı. Bu konağın selamlığındaki geniş odası, her sabah kahvesinde, gece toplantılarında Sivas'ın ileri gelenleriyle dolardı. Molla hiçbir zaman eksilmeyen zarâfetiyle, misafirlerine, İstanbul'da gördüklerini ve ekseriyâ Hâlet Efendiye dair hatıralarını naklederdi. Çünkü Hâlet Efendinin en nüfuzlu günlerinde en yakın dostu, en emin nedimi ve hemen daimi bir ziyaretçisi olmuştu. Devletin iç yüzüne dair birçok meseleleri, maceraları, entrikaları yakından öğrenmişti." (s. 1)

Böylece olay örgüsünün önemli bir kısmını nakledecek olan İzzet Molla'nın kişiliğinin yanında anlatılacak hadiseler içerisindeki yeri de belirlenmiş olur. Anlatıcı, İzzet Molla'dan sonra, onun hamisi ve akıl hocası olan, hikâyenin kurmaca dünyasında anlatımıyla ve macerasıyla önemli yer tutan Hâlet Efendiyi de tanıtma ihtiyacı duyar:

> "Hâlet Efendi, Sultan Mahmud'un daima başvurduğu gizli bir müşaviri iken, zamanla, devletin başında, mutlak bir nüfuz kazanmış, dilediği gibi azil ve nasbettirir, sevmediklerini taşralara sürdürür, idam hükmü verdirir, devlet idaresini korku ve şüphe içinde yaşatır, belki padişahtan daha kudretli adam olmuştu" (s. 1)

cümleleri bu maksada yöneliktir. Hikâyenin ilerleyen kısmında Hâlet Efendi'nin bu esrarengiz gücünün kaynağını da öğreniriz. Halet Efendi gücünü Yeniçeri Ocağı'nı elinin altında bulundurmasından almaktadır. Bunu, Şem'i Molla'nın bir konuşma esnasında İzzet Molla'ya söylediği şu sözlerden anlarız:

> "Velinimetimiz Hâlet Efendi, Ocak'ı elinde tutmakla, çok iyi hareket ediyorlar, Hünkâr Ocak'tan yıldığı kadar bir şeyden yılmaz, Allah'tan bile o derece korkusu yoktur. 'Kul' kazan kaldırır diye her an endişe içindedir. Hâlet Efendimiz 'Kul'u okşamakla, kendine taraftar kılmakla en isabetli tedbirde bulunmaktadırlar." (s. 8)

Anlatıcı, Hâlet Efendi hakkında bilgi verirken İzzet Molla'nın Hâlet Efendi ile olan münasebetini de dikkatlere sunar. İzzet Molla'nın o senelerde Hâlet Efendinin yanında yaşadığının ve devlet kademelerindeki birçok işi yakından öğrendiğinin bilgisini verir.

Bu bilgiler, devlet işlerindeki entrikaları nakledecek ve Şem'i Molla'yı tanıtacak hikâye kişilerinin kimlik kazanmalarını, inandırıcılıklarını sağlamaya yöneliktir.

Anlatıcı,

> "İzzet Molla yine, bir sabah kahvesi içerlerken, Sivaslı dostlarına, İstanbul'un kalbur üstü şahsiyetlerine dâir uzun bir bahis açtığı sırada, bir Şem'i Molla hikâyesi naklediyordu. Şem'i Molla İstanbul'da parlak bir kibâr hayatı sürmüş, devletin başında, hatta içinde bir mevkî sahibi olmadığı hâlde, itibar sahibi olmuş, ikbale ermedi ise de, hiç bir vakit idbar da görmemiş, fakat muamma telakki edilmiş bir zattı." (s. 2)

dedikten sonra sözü Şem'i molla'yı yakından tanıyan İzzet Molla'ya bırakır. İzzet Molla ise kendi anlatımının bir yerinde sözü, hikâyesi nakledilen Şem'i Molla'yı daha yakından tanıyan, aynı zamanda üst aklı temsil eden Hâlet Fefendi'ye teslim eder ve kendisi Hâlet Efendi'nin anlattıklarını aynen aktarır. Böylece devlet kademelerinde önemli mevkilerde bulunan, devlet sistemini ve Şem'i Molla gibilerini iyi bilen, olayların ve olguların arkasındaki mantığı çözebilen daha üst bir akıl durumundaki Hâlet Efendi vasıtasıyla Şem'i Molla'nın etrafında bir başka bakış açısından devlet çarkının işleyişi, muhbirlerin çevirdiği entrikalar bütün bunların bilgisine vâkıf biri tarafından sergilenir.

Hâlet Efendi'nin anlatımının bitişi, hâkim anlatıcının araya girerek "*Hâlet Efendi'nin sözü burada bitti*" (s. 12) cümlesiyle haber verilir. Bundan sonra tekrar İzzet Molla'nın anlatımına geçilir. Bu anlatımda Şem'i Molla'nın hikâyesiyle iç içe geçen Hâlet Efendi'nin akıbeti de nakledilir. Böylece hikâye daha ilgi çekici hâle gelir.

Hikâyenin sonunda hâkim anlatıcı yeniden ortaya çıkarak hikâyeyi, "*İzzet Molla'nın Sivas'taki dostlarına, sabah kahvesinde naklettiği hikâye burada bitti.*" (s. 15) diyerek meddah hikâyelerini hatırlatan bir sonla tamamlar.

Şem'i Molla'da batılı tarzda kaleme alınan hikâyelerde görülen türden mekânın, eşyanın, insanların tasvir ve tahlilleriyle ve asıl hâdisenin cereyan ediş şeklinin dışında kalan unsurların ince ayrıntılarıyla pek karşılaşılmaz. Anlatıcı, dikkatini kahramanlarının kişiliklerine, davranış şekillerine yönelttiği ve devlet sisteminin işleyişini dikkatlere sunmak istediği için vak'ayı öne çıkarır.

Şem'i Molla'da *mekân*, dekoratif bir unsur olmaktan fazla öteye geçmez. Bu özelliği ile hikâye Türk edebiyatındaki anlatma esasına dayanan edebî eserlerle, mesnevî, halk hikâyesi ve meddah hikâyeleri ile benzerlik gösterir. Anlatıcı, dikkatini asıl anlatmak istediği hâdise üzerinde toplar, o hâdisenin oluşma şeklini ve takip ettiği seyri bazı incelikleri göz önünde bulundurarak nakletme yolunu dener. Bunu yaparken de dış unsurlara, çevreye, tabiat manzaralarına pek önem vermez. *Şem'i Molla* hikâyesinde İzzet Molla'nın Sivas'ta sürgündeyken kiralamış olduğu konağın

*'selâmlığındaki geniş odası'*na temasla yetinilir. Böylece sohbetlerin geçtiği mekân belirtilmiş olunur.

Hikâyede mekân gibi *zaman* da teferruat tarafıyla fazla öne çıkarılmış bir unsur olarak değer kazanmaz. Bununla birlikte yazarın asıl vak'a zamanını belirtme ihtiyacı duyduğunu ifade etmemiz gerekir. Hâdisenin cereyan ettiği devir açıklık kazanır. Hikâyenin konusu gereği vak'anın geçtiği zaman önemli bir unsur olarak karşımıza çıkar. Çünkü, anlatılan hâdiselerle devir arasında sıkı bir münasebet vardır. Hikâye, ele aldığı devirle ve devlet sistemi ile yakından ilgili olduğu için olayların cereyan ettiği zamanın belirlilik kazanması tabiîdir. Söz konusu dönem Sultan Mahmut dönemi, yani XIX. yüzyılın başlarıdır. Sultanların Yeniçeri Ocağı'ndan korkması, devlet adamlarının bir kısmının gücünü bu ocaktan alması devrin özelliğidir.

Vak'a takdiminde anlatıcı, hâlden başlayıp geçmiş zamana yönelir. Hâdiselere şahit olmuş kişiler vasıtasıyla geçmişte olup biten olayları, anlatma zamanının imkânları ve bakış açısı içerisinden dikkatlere sunar. Bu durumda biri anlatma zamanı, diğeri vak'a zamanı olmak üzere iki zamandan söz etmek yerinde olacaktır. Anlatma zamanı hâlde gerçekleşir. Vak'a zamanı ise yaşanmış ve geçmişte kalmış bir zaman dilimini ihtiva eder.

Şem'i Molla'da anlatma zamanından yedi sene öncesine uzanan vak'a zamanı kendi içerisinde geriye dönüş tekniği ile daha da geriye doğru götürülerek, Şem'i Molla'nın ferdî geçmişi ile ikinci bir hikâye halkası teşkil eder ve hikâyesi nakledilen Berrîzâde Atâullah Efendi ailesi vasıtasıyla uzun bir geçmişe doğru genişleme gösterir. Bu uygulama hikâyenin kurmaca dünyasında Şem'i Molla'nın Anadolu'nun bir köyünden gelerek şehir hayatı içerisine nasıl karıştığını, konakta döndürülmek istenen entrikayı ve Şem'i Molla'nın yükselişini özetleme tekniğiyle iyi bir şekilde gösterir. Böylece onun nasıl bir "*türedi*" olduğunun bilgisi ortaya konmuş olunur.

Şem'i Molla hikâyesinde olayları gözlemleyen İzzet Molla'nın,

> "Şem'i Molla'nın ikbâlinde asıl dikkat ettiğim nokta, devletin başında nüfûz sahibi olanların, herkese karşı dikkat kesildikleri hâlde, ona karşı senelerden beri müsâmahalarıydı. Birçok defâ aklımdan geçen şüpheleri söyleyeyim: Benimle olan ülfetinde, bu adam, beni, acaba, Hâlet Efendi'nin yakın bir dostu olduğum için mi o kadar kolluyordu? Yoksa sözünü sakınmaz bir adam olduğum için mi müdârâ ediyordu, yahut da en kötüsü, benim içimi ve ağzımı yoklayarak Hâlet Efendi'nin etrafında ne hava estiğini mi anlamak istiyordu? Hâsılı bu adam benim nazarımda bir konaktan, bir servetten, bir türediden, bir gösterişten ibâret değildi, bu işin çok daha mühim bir sır tarafı vardı." (s. 6)

sözleri hikâyenin düğüm noktasını oluşturur. Bu sözlerle hikâyesi anlatılacak olan Şem'i Molla etrafına kalın bir esrar perdesi çekilir. Bununla da kalmaz İzzet Molla'nın Şem'i Molla hakkında daha üst bir akıl olan ve olaylarla olguların arkasındaki mantığı çözme gücü bulunan Hâlet Efendi'den akşam sofrasında bilgi almak istemesi üzerine Hâlet Efendi'nin birdenbire sözü keserek ciddileşmesi merak unsurunu daha da artırır. Sultan Mahmut'un gizli müşaviri hüviyetini taşıyan, devlet üzerinde büyük otoritesi olan, istediğini sürdüren, istediğini idam ettiren, "*devlet idaresini korku ve şüphe içinde yaşatır, belki padişahtan daha kudretli bir adam*" (s. 1) olarak tanıtılan Hâlet Efendi'nin bu tavrı merakı artırdığı gibi korkuyu da körükler. Ancak, Hâlet Efendi'nin Şem'i Molla hakkında vermeye başladığı bilgilerle bu esrar perdesi yavaş yavaş aralanır ve Şem'i Molla gerçek kimliği ile belirir.

Şem'i Molla, sadık bir muhbirdir. O, devlet erkânı çevresinden aldığı bilgileri, topladığı malumatı hiç değiştirmeden, ekleme veya çıkarma yapmadan devletin üst kademelerindeki gerekli kişilere iletmesini bilir. Casusların bilgileri değiştiren, ekleme ve çıkarmada bulunanları itibar görmez. Devlet katında Şem'i Molla gibi sadık casuslar makbul karşılanır. Çünkü, "*devlet gemisi casussuz yürümez.*" Bunu, üst aklı temsil eden Hâlet Efendi'nin şu değerlendirmesi ortaya koyar:

> "Bu saltanatı iki kişi idare eder, biri müneccim başıdır, öteki Şem'i Molla; bu eskiden beri öyle idi, şimdi de öyledir. Lâkin biz eskiler gibi müneccimliğe inanmadığımız için müneccimbaşıların sarayda vazifesi, âdet yerini bulsun nevinden bir tufeylî vazife olmuştur. Lakin Şem'i Mollasız bu devlet gemisi yürümez; onun vazifesi berdevamdır." (s. 8)

Hikâyede devletin en güçlü kişisi olarak tanıtılan Hâlet Efendi'nin Şem'i Molla'yı kendisinden de güçlü bir kişi olarak değerlendirmesi, onun görevinin devamlılık gösterdiğini ifade etmesi casusluğun devlet içindeki yerini, gücünü ve sürekliliğini belirtmeye yarar. Daha sonra Hâlet Efendi, bilge kişiliği ile casusluk hakkında bilgi ve ahlâk dersi verir. Buna göre,

> "Şem'i Molla gibileri olanı biteni daima doğru söylerler, harama hile katmazlar. Yalan söyleyen, ilave eden, iftira karıştıran casuslar bu güruhun bayağı, pespaye zümresidir. Zaten o gibilerin itibarı da yoktur; işin başında olanlar yalanla doğruyu fark ederler. Casuslukta bile doğruluk lâzımdır; her şeyi doğru olarak haber verenlerin itibarları, kıymetleri vardır. Şem'i Molla onlardandır." (s. 9)

Şem'i Molla pratiğini pek onaylamayan Hâlet Efendi,[4] devlet felsefesi sayabileceğimiz çerçevede, casusların özellikleri ve gücü hakkında değerlendirmelerini sürdürür:

[4] Murat Belge, "*Yahya Kemal ve Osmanlı'da Siyasi Gelenek*", Toplum ve Bilim, nr. 28, Kış 1985, s. 15.

> "Bu çeşit mahlûklar devrin en pençeli adamlarını, hükümlerini her an ve derhâl yürütenlerini sezerler ve yalnız onlara bağlanırlar; lâkin bağlandıkları kimseler -bu devlette âdet olduğu gibi- ikbâlden düşer, îdâm olunur, yâhut nefyedilirse, vakit kaybetmeksizin, hemen yerlerine geçen kudret sahiplerine, bazen ilk efendilerini mahvedenlerin hizmetine girerler, aynı sadakati gösterirler ve onların emniyetlerine mazhar olurlar." (s. 10)

dedikten sonra bunu psikolojik zeminine oturtur:

> "Çünkü işin başına fırlayan bir kimsede ilk peydâ olan his nefsinin ve mevkiinin muhafaza kaygısıdır. Uğramak üzere olduğu, yahut uğrayabileceği tehlikeleri hemen öğrenmek ister. İşte Şem'i Molla gibi üstadlar bu anda pek lâzımdırlar; onların bütün kabahatleri affolunur, hoş görülür, bütün şenâatlerine sünger çekilir." (s. 10)

Bu değerlendirme "*sadık*" muhbirlerin özelliklerini vermenin yanında aynı zamanda devlet adamlarının zayıf tarafını da gösterir mahiyettedir. Nitekim Şem'i Molla'yı hiç sevmeyen "*Şem'i Molla melununu Afrika'da, yahut Arabistan'da en dönülmez bir yere def edeceğiz*" (s. 11) şeklinde tehditler savuran Ramiz Efendi'ye karşı içinden gülerek "*Şem'i Molla, şu gelenlerle, ya işini görmüştür veya görmek üzeredir, mutlaka nefyolunmaz*" diyen Hâlet Efendi haklı çıkar. Ramiz Efendi iktidarı ele geçiren Alemdâr Paşa'nın "*en başta gelen adamı*" olarak Kaptan Paşa'lığa getirildiğinde Şem'i Molla'nın onun da yanına sızmayı ve işini yürütmeyi başardığını Hâlet Efendi'nin İzzet Molla'ya akşam sofrasında verdiği bilgilerden öğreniriz. Bir görüşmelerinde Hâlet Efendi'nin kendisine Şem'i Molla hakkındaki tehdidini iması üzerine Ramiz Paşa'nın "*İlâhî Hâlet Efendi! Bu mel'unlardan kurtulmak kabil olmuyor!*" (s. 11) demesi oldukça anlamlıdır. Çünkü bu, Şem'i Molla'nın Ramiz Paşa'ya casusluk yapmaya başladığını gösterdiği kadar, casusluk üzerine oturtulmuş devlet çarkı içindeki yerini ve gücünü gösterir.

Alemdar Paşa ile Rusçuk yârânı "*İstanbul'u basmış*", Sultan Mustafa tahttan indirilmiş, sultan Mahmut tahta çıkarılmış, eski ikbal sahipleri "*ana, baba günleri*"ni yaşamaktadırlar. İşte böyle bir mekanizma içerisinde Şem'i Molla ve Şem'i Molla gibi devre göre tavır almasını bilen sadık casuslar varlıklarını sürdürürler. Çünkü o ve onun gibileri her zaman iktidarı eline geçirenin yanında yer almasını bilirler. Nitekim Şem'i Molla, devrin değişmesine bağlı olarak, vaktiyle "*Efendimiz*" dediği ve muhbirliğini yaptığı Hâlet Efendi gibi güçlü birinin sonunu hazırlamada da rol üstlenir. Hâlet Efendi bunu, felâketinden çok önceki güçlü günlerinden birinde İzzet Molla ile olan konuşmasında ileride başlarına gelebilecek felaketin arkasında Şem'i Molla'nın olacağını ima ederek açığa vurur. Hâdisenin üzerinden yedi yıl geçtikten sonra Şem'i Molla da konaktaki sohbetinde bunu hatırlayarak söyleme gereği duyar ve Hâlet Efendi'nin idamıyla kendisinin sürgününü Şem'i Molla'ya bağlar.

Şem'i Molla, üst aklı ve tecrübeyi temsil eden Hâlet Efendi'nin de belirttiği gibi "*üstat*" bir muhbir çıkmış, önceleri ona muhbirlik yaparken dengelerin değişmesine bağlı olarak başkalarının yanında yer almasını bilmiştir. Bu da Hâlet Efendi'nin sonunu hazırlayan faktörlerden biri olmuştur. Şem'i Molla, kendi varlığını ve gücünü her devrin adamı kimliği ile devletin idare sistemi içindeki gelişmelere göre tavır alarak sürdürmesini bilmiştir. İşte Hâlet Efendi'nin İzzet Molla'ya söylediği "*Devlet gemisi casussuz yürümez.*" sözü gerçekleşmiş ve Şem'i Molla'nın şahsında tam anlamını bulmuştur.

Buraya kadar anlattıklarımızdan anlaşılacağı üzere Yahya Kemal'in sohbet havası içinde kaleme aldığı bu hikâye, Osmanlı siyasî hayatına yön veren entrikaları dikkatlere sunması ve devlet çarkının işleyiş tarzını edebî eser seviyesinde ele alması bakımından ilgi çekicidir. Osmanlı tarihi üzerinde geniş bilgi birikimine sahip bir şairin kaleminden çıkmış olması hikâyeyi daha da ilgi çekici kılar. Bu hikâye teknik özelliklerinden çok içindeki fikirler ve gelenekleşmiş devlet sisteminin işleyiş tarzının önemli bir cephesini sergilemesi bakımından da üzerinde durulmaya değer. Bu noktada Hikmet Dizdaroğlu'nun fikrine katılarak şunu da söyleyebiliriz: *Şem'i Molla* hikâyesi ve *Siyasî Hikâyeler* kitabında yer alan diğer hikâyeler hikâye türünün dışında bir değer yargısıyla da okunabilir.[5] Böyle bir durumda devlet felsefesi ve siyasî gelenek bağlamında bu yazıların anlam ve mesaj değeri daha üst bir tabaka oluşturacaktır.

Özet: Yahya Kemal, konusunu Osmanlı'nın çöküş döneminden alan *Şem'i Molla* adlı hikâyesinde son dönem Osmanlı bürokrasisini ve devlet sisteminin işleyişini ele alır. Yazar, *Şem'i Molla*'da gelenekli anlatıma yaklaşan bir üslûpla Osmanlı devlet adamlarının ihtiras ve entrikalarını dikkatlere sunar.

Anahtar kelimeler: Yahya Kemal, *Siyasî Hikâyeler*, *Şem'i Molla*.

[5] Hikmet Dizdaroğlu, "*Yahya Kemal'in Hikâyeleri*", Varlık, nr. 738, 15 Mart 1969, s. 7.